

Mária Patakyová*

LEGISLATÍVNE A JUDIKATÓRNE METAMORFÓZY ZAVÄZOVANIA A RIADENIA OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ**

Legislative and Case Law Metamorphoses
of Binding and Management of Companies

Profesor Bejček je kolegom, ktorý ma sprevádza akademickým prostredím od môjho doktorandského štúdia. Vzhliadala som k jeho výstupom v období finalizovania dizertačnej práce, ako aj práce habilitačnej. Jeho výrok počas obhajoby habilitačnej monografie, že som sa stala referenčným bodom v predmetnej oblasti výskumu (obchodný register), bol pre mňa mimoriadne cenný, pretože pán profesor je veľmi uvážlivý pri rozdávaní pochvaly.

Osobitne si cením obdobie, v rámci ktorého sme ako Erasmus koordinátori právnických fakúlt našich univerzít sa pravidelne mali možnosť stretávať v rámci Rotterdam Erasmus Network. Nezabudnuteľným bolo stretnutie v Lisabone, ktoré sa predĺžilo o niekoľko dní v dôsledku výbuchu sopky na Islande, kedy sme všetci mali príležitosť spoznávať svoje i cudzie reakcie na nečakané udalosti a zmeny plánov s tým spojené. Kontakt s odlišnou kultúrou i zvyklosťami na akademickej pôde, vo vzdelávaní i živote študentov a hostí na campuse sme zažili v Istanbule, na ktoré pri spoločných stretnutiach s úsmevom spomíname.

* Prof. JUDr. Mária Patakyová, CSc., Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika / Department of Commercial Law and Economic Law, Faculty of Law, Comenius University, Bratislava, Slovak Republic / E-mail: maria.patakyova@flaw.uniba.sk

** Príspevok bol spracovaný v rámci projektu APVV 16-0553 PIKAP (Premeny a inovácie konceptu kapitálových obchodných spoločností v procesoch globalizácie). Niektoré časti príspevku sú rozpracovaním myšlienok obsiahnutých v diele PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 5 vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2016.

Profesor Bejček je pre mňa vzácnym človekom, ktorý si zachováva otvorenosť a priamosť v každej komunikácii, či formálnej alebo priateľskej, kolegiálnej, za čo mu ďakujem.

Abstrakt

Základnou požiadavkou vyplývajúcou z „publikačnej smernice“ práva obchodných spoločností bolo a je zabezpečenie právnej istoty vo vzťahoch konajúcich tretích osôb s obchodnou spoločnosťou ako právnickou osobou. Príspevok vychádza z konštatovania, že ani po 30 rokoch sa nepodarilo v podmienkach slovenského korporáčného práva uvedenú požiadavku naplniť. Príspevok sa zameriava na objasnenie tohto fenoménu, uvádza aktuálne legislatívne riešenie a predznamenáva legislatívny zámer v tejto oblasti. V nadväznosti na tento kľúčový prvok v korporáčnom práve sa príspevok zameriava aj na otázku rozhodovania o záležitostiach podniku obchodnej spoločnosti. Pojem obchodné vedenie je svojou samotnou podstatou pojmom otvoreným, a preto postupné nachádzanie ohraničujúcich kontúr je pochopiteľnejšie a akceptovateľnejšie.

Kľúčová slova

Riadenie podniku spoločnosti; oprávnenie konať a zaväzovať spoločnosť; štatutárny orgán; právnická osoba; obchodný register.

Abstract

The basic requirement arising from the “Disclosure directive” of company law has always been to ensure legal certainty in the relations of acting third parties with the company as a legal entity. The paper is based on the statement that even after 30 years it is not possible to meet the stated requirement in the conditions of Slovak corporate law. The paper focuses on clarifying this phenomenon, presents the current legislative solution and foreshadows the legislative intention in this area. Following on from this key element in corporate law, the paper also focuses on the issue of deciding on the affairs of a company. The concept of business management is, by its very nature, an open concept, and therefore the gradual finding of boundary contours is much more comprehensible and acceptable.

Keywords

Company Management; Authority to Act and Bind the Company; Statutory Body; Legal Entity; Business Register.

1 Úvod

Základnou požiadavkou vyplývajúcou z prvej tzv. publikačnej smernice práva obchodných spoločností¹ je zabezpečenie právnej istoty vo vzťahoch konajúcich tretích osôb s obchodnou spoločnosťou ako právnickou osobou. Konštatovanie skutočnosti, že ani po 30 rokoch sa nepodarilo v podmienkach slovenského korporáčného práva uvedenú požiadavku naplniť, nie je radostné, avšak je potvrdené legislatívnym vývojom právnych noriem Obchodného zákonníka². Pri objasňovaní tohto fenoménu vychádzame z pôvodnej právnej úpravy, všímajúc si aktuálne legislatívne riešenie a predznamenávame legislatívny zámer v tejto oblasti. V nadväznosti na kľúčový prvok v korporáčnom práve, teda zaväzovanie právnických osôb – obchodných spoločností pozornosť zameriame aj na otázku rozhodovania o záležitostiach podniku obchodnej spoločnosti. Pojem obchodné vedenie, je svojou samotnou podstatou pojmom otvoreným, a preto postupné nachádzanie ohraničujúcich kontúr je pochopiteľnejšie a akceptovateľnejšie, než pri zaväzovaní obchodnej spoločnosti.

2 Sloboda konania

Konanie jednotlivcov aj právnických osôb je prostredníctvom čl. 2 ods. 3 ústavy³ spojené s princípom slobody, a to na rozdiel od orgánov verejnej moci (čl. 2 ods. 2), ktoré je spojené s princípom legality. Sloboda konania je vyjadriteľná aj tak, že „každý môže konať to, čo zákon nezakazuje a nikoho nemožno nútiť ku konaniu, ktoré zákon neprikazuje“. V tomto kontexte sa uvedený princíp viaže aj na nekonanie, zdržanie sa konania

¹ Publikačná smernica: Prvá smernica Rady z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého spoločenstva (68/151/EHS), v súčasnosti obsiahnutá v kodifikovanej smernici 2017/1132/EÚ v znení neskorších zmien.

² Zákon č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako OBZ).

³ Ústava Slovenskej republiky, ústavný zákon č. 460/1992 Zb.

i strpenie konania. Okrem príkazu, zákazu a dovolenia daného právnou normou heteronómnej právnej úpravy subjekty práva preberajú na seba povinnosti aj autonómne, predovšetkým prostredníctvom zmlúv za predpokladu, že ich konanie je *intra legem*. V tomto momente je potom rozhodujúce, že neexistuje konanie, ktoré by bolo z pohľadu práva nezaraditeľné, ak pre fyzické osoby alebo právnické osoby nie je možné identifikovať zákaz, príkaz, dovolenie, potom sa uplatní princíp slobody konania týchto subjektov.

Konanie komitívne (*facere, resp. dare*) vyjadruje aktivitu subjektu v právnych vzťahoch, s ktorými právny poriadok spája právne následky. Konanie omisívne predpokladá pasivitu subjektu (*non facere, pati, omitere*), s ktorou právny poriadok tiež môže spájať právne následky v istých situáciách⁴.

2.1 Právne aprobované a právne reprobované konanie

Právne aprobované konanie smeruje k želaným následkom, ktoré sú predvídané právnymi normami, právne reprobované konanie je v rozpore s objektívnym právom a privodzuje následky, ktoré právne normy spájajú s porušením ustanoveného spôsobu správania sa. Rozpor s objektívnym právom nastane buď v dôsledku konania *contra legem* alebo *in fraudem legis*, zneužitím práva, konaním v rozpore s dobrými mravmi⁵.

Právny základ subjektu, ktorý má byť zaviazaný z právneho úkonu i protiprávneho konania, sa nachádza v ObčZ 1964. Ak z právneho úkonu nevyplýva, že niekto koná za niekoho iného, platí, že koná vo svojom mene, preto musí byť pri vykonávaní právneho úkonu zrejme, v koho mene sa právny úkon robí. Pri protiprávnom konaní podľa pravidiel všeobecnej zodpovednosti za zavinenie každý zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil porušením právnej povinnosti, pričom škoda je spôsobená právnickou osobu alebo fyzickou osobou, aj keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili.

⁴ Napr. v medicínskom práve súhlas s darcovstvom orgánov, ak darca počas života neurobil výslovné negatívne písomné vyhlásenie, ustanovenie § 5 ods. 2 zákona č. 316/2016 Z. z.: (2) *Odobrať ľudský orgán, ľudské tkanivo alebo ľudské bunky z tela mŕtveho darcu je možné len vtedy, ak osoba počas svojho života neurobila písomné vyhlásenie o nesúhlase s odobratím ľudského orgánu, ľudského tkaniva alebo ľudských buniek po smrti. Za osobu, ktorá nemá plnú spôsobilosť na právne úkony, môže písomné vyhlásenie o nesúhlase s odobratím ľudského orgánu, ľudského tkaniva alebo ľudských buniek po smrti urobiť počas jej života zákonný zástupca.*

⁵ K tejto problematike podrobne PATAKYOVÁ, M. Zneužitie práva v obchodných vzťahoch v Slovenskej republike. In: *14. Karlovarské právnické dny*. Praha: Linde, 2004, s. 89–98. ISBN 80-7201-485-4.

Protiprávne správanie sa – konanie či opomenutie – „*delikt*“ sa viaže na porušenie zákona alebo pri širšom vnímaní sa viaže aj k vzniknutej povinnosti nahradit' škodu porušením zmluvnej povinnosti (deliktuálna zodpovednosť za škodu, resp. aj za vady, omeškanie). Podľa úpravy v Občianskom zákonníku sa slovenská koncepcia zakladá na tzv. „jednotnom ponímaní občianskoprávnej zodpovednosti“, v rámci ktorej sa nerozlišuje, či išlo o porušenie povinnosti *ex lege* alebo povinnosti *ex contractu*.⁶ Uvedený prístup nie je plne kompatibilný napr. s ustanoveniami Spoločného referenčného rámca (DCFR) alebo s Princípami európskeho deliktuálneho práva, v zmysle ktorých – čl. 2:102 „... *ochrana zmluvných vzťahov môže byť menšieho rozsahu*“.⁷ Obchodný zákonník síce rozlišuje medzi zmluvnou a mimozmluvnou zodpovednosťou, avšak predpoklady ich uplatnenia sú rovnaké, nie sú diferencované s výnimkou úpravy internej zodpovednosti členov orgánov v práve obchodných spoločností. Rozsah obchodného deliktuálneho práva je vymedzený právnou normou vyjadrenou v ustanovení § 757, pričom interpretácia jeho obsahu nie je jednoznačne ustálená, aj keď je ako ústavne akceptovateľná rešpektovaná, aj v rozhodnutiach ústavného súdu, v rovine reštriktívneho výkladu, t. j. ako deliktuálna zodpovednosť vo väzbe na mimozmluvné povinnosti uložené len Obchodným zákonníkom.⁸

Uvedené jednotné ponímanie občianskoprávnej zodpovednosti je relevantné aj v kontexte pričítateľnosti konania/opomenutia fyzických osôb pri plnení zmluvných záväzkov, ale aj povinností *ex lege* v oblasti občianskoprávnej úpravy. Pri vzniku právne aprobovaných záväzkov vznikajúcich z právnych úkonov sa priame konanie viaže na fyzickú osobu ako subjekt práva, pri právnickej osobe sa priame konanie viaže na fyzické osoby, ktoré sú štatutárnymi orgánmi, alebo v oboch prípadoch aj na konanie zástupcov týchto subjektov práva. Zaviazaným z právneho úkonu bude subjekt práva – obchodná spoločnosť.

⁶ Podrobne DULAK, A. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník, § 1-450: komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 1337.

⁷ Podrobne CSACH, K. In: CSACH, K., DOLEŽAL, T., HUSÁR, J., SUCHOŽA, J., ŠIRICOVÁ, Ž. *Profesijná zodpovednosť*. Košice: UPJŠ, 2011, s. 121 a násl.

⁸ PALA, R. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. II. zväzok*. 2017, s. 1286 (výklad § 757).

Pri právne reprobovaných záväzkoch (najmä povinnosť nahradiť spôsobenú škodu, záväzky z bezdôvodného obohatenia) sa stáva subjektom zodpovedným za vzniknutý protiprávny stav fyzická osoba a právnická osoba, ktorej sa protiprávny stav pričíta. Občiansky zákonník v rámci úpravy všeobecnej zodpovednosti za škodu ustanovuje, že každý zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil porušením právnej povinnosti. Avšak, ak niekto spôsobí škodu pri vykonávaní činnosti, ktorú vykonával pre inú osobu, nezodpovedá za túto škodu sám, ale zodpovedá ten, za koho túto činnosť vykonával, kto tohto pomocníka použil na plnenie svojej povinnosti. Pojem „pomocník“ sa vzťahuje na štatutárne orgány, ich členov, ako aj na zástupcov podnikateľa. Externá deliktuálna zodpovednosť obchodnej spoločnosti ako právnickej osoby sa teda bude riadiť právnou normou § 420 ods. 2 ObčZ 1964, t. j. zodpovedať bude spoločnosť ako subjekt práva, pričom na interné zodpovednostné vzťahy vznikajúce pri správe záležitosti spoločnosti sa budú aplikovať právne normy Obchodného zákonníka. V ich rámci bude zodpovedný štatutárny orgán spoločnosti za riadny výkon funkcie, a to konkrétne v prípade škody spôsobenej „pomocníkom“ použitým pri plnení úloh spoločnosti bude štatutárny orgán zodpovedný za riadny výber tohto pomocníka. Ak neporušil svoje povinnosti pri tomto výbere, potom interne spoločnosti nezodpovedá z titulu *culpa in eligendo*. V prípade porušenia tejto povinnosti z tohto deliktu spôsobeného jeho vlastným konaním mu vzniká interná povinnosť k náhrade škody spôsobenej spoločnosti. Interná zodpovednosť priamo konajúcej osoby podľa príslušného právneho režimu (obvykle pracovnoprávny) tým nie je dotknutá.

3 Konanie obchodných spoločností ako právnických osôb

Právnická osoba a jej konanie má svoj súkromnoprávny základ v Občianskom zákonníku, ktorý podľa úpravy *de lege lata* vychádza z tzv. teórie reality⁹ právnických osôb. Právnické osoby majú v zmysle tejto základnej úpravy spôsobilosť mať práva a povinnosti (právnú subjektivitu) a rovnako aj spôsobilosť nadobúdať práva a povinnosti (spôsobilosť na právne úkony). Spôsobilosť nadobúdať vlastnými úkonmi práva a povinnosti môže byť obmedzená len

⁹ PATAKYOVÁ, M., CZÓKOLYOVÁ, B. Teória spoločnosti v triáde rozhodnutí Daily Mail, Cartesio a VALE – spoločnosť ako fikcia, nexus kontraktov alebo reálna osoba? *Právny obzor*. 2015, č. 1, s. 3–21.

zákonom¹⁰. Tzv. teória *ultra vires*, ktorá viazala platnosť právnych úkonov na predmet činnosti vymedzený v zakladateľských dokumentoch, sa v slovenskom právnom poriadku od zrušenia Hospodárskeho zákonníka neaplikuje. Z právnej úpravy *de lege lata* vyplýva záver, že aj pri prekročení predmetu činnosti určeného v zakladateľských dokumentoch budú právne úkony právnické osoby zaväzovať, ak neporušia zákaz vyplývajúci z osobitných právnych predpisov.

Obmedzenia právnických osôb nadobúdať svojimi právnymi úkonmi práva a povinnosti vyplývajú implicitne predovšetkým z povahy právnických osôb samotných ako osôb odlišných od osôb prirodzených (uzavretie manželstva, osvojenie, zriadenie závetu)¹¹. Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony vyplýva z Obchodného zákonníka pre podnikateľov v istom štádiu existencie právnickej osoby, ktorou je najmä likvidácia, konkurz, nútená správa apod. Toto štádium existencie spoločnosti sa voči tretím osobám zverejňuje nielen v Obchodnom vestníku, ale pri každom jednotlivom právnom stave existencie i prostredníctvom dodatku k obchodnému menu. Osobitné obmedzenia spôsobilosti nadobúdať práva a povinnosti môžu vyplývať z osobitných právnych úprav pre jednotlivé právnické osoby.

3.1 Štatutárne orgány

Na takto vymedzenú spôsobilosť právnických osôb na právne úkony nadväzuje norma určujúca, kto v mene právnickej osoby prejaví vôľu tejto právnickej osoby právne relevantným spôsobom. Občiansky zákonník označuje osoby, ktoré sú oprávnené vo všetkých veciach (väzba na všeobecné vymedzenie spôsobilosti na právne úkony s vyššie vymedzenými odchýlkami) konať priamo v mene právnickej osoby ako „štatutárne orgány“. Tento pojem, ktorý je legislatívnou skratkou vymedzenou v Občianskom zákonníku, preberá Obchodný zákonník, čo sa týka ich oprávnenia konať navonok v mene spoločnosti, s tým, že pri jednotlivých druhoch obchodných

¹⁰ Napr. zákonom o štátnom podniku č. 111/1990 Zb. v znení neskorších predpisov je v ustanovení § 6 ods. 3 vyjadrená právna norma, že štátny podnik nemôže majetkom v správe zabezpečovať záväzky tretích osôb.

¹¹ Podľa pracovnej verzie úpravy právnických osôb zo dňa 9. 2. 2022 sa navrhuje explicitná úprava nasledovne: „§ 1 Právna osobnosť: (1) Právnické osoby sú od svojho vzniku až po zánik spôsobilé na všetky práva a povinnosti, okrem tých, ktorých nevyhnutnou podmienkou sú prirodzené vlastnosti človeka, ibaže by zákon ustanovoval inak.“

spoločností a družstva špecifikuje označenie štatutárneho orgánu, vymedzuje jeho podstatu ako kolektívneho alebo individuálneho orgánu (prípadne ponecháva túto otázku na vôľu spoločníkov, napr. v spoločnosti s ručením obmedzeným) a dispozitívne ustanovuje spôsob konania v mene spoločnosti (samostatne alebo spoločne aspoň dvaja) a v družstve nariaďuje konanie aspoň dvoch členov predstavenstva pri úkonoch, ktoré *ex lege* majú mať písomnú formu.

Priame konanie štatutárneho orgánu (jeho člena) ako „ruky a ústa“ právnickej osoby implikuje obdobné otázky ako konanie zástupcov. Predovšetkým sa pre platné konania v mene spoločnosti predpokladá spôsobilosť na právne úkony, ktorá ako podmienka pre štatutárne orgány je ustanovená živnostenským zákonom. Okrem formálnej a materiálnej publicity, ktorá sa viaže na zápis do obchodného registra, je dôležitá aj publicita vo vzťahoch konkrétneho zaväzovania, vykonávania právneho úkonu, t. j. pri prejave vôle musí byť zrejmé, že sa zaväzuje právnická osoba, a nie konkrétna fyzická osoba, čo predznamenáva aj tzv. podpisový vzor. Subjektívne stavy fyzických osôb (dobrá viera, vedomosť o určitej skutočnosti, úmysel a nedbanlivosť), ktoré konajú ako štatutárne orgány právnickej osoby a ich „pripísanie právnickej osobe“ sa vyhodnocujú individuálne pre každého rozhodujúceho a konajúceho člena orgánu, v rámci vytvorených pravidiel komunikácie a informačných tokov v spoločnosti, v kontexte zodpovednosti za riadny výkon funkcie. Konflikt záujmov medzi štatutárnymi orgánmi a obchodnými spoločnosťami a družstvom je regulovaný právnymi normami korporačného práva v II. časti Obchodného zákonníka a je vyjadrený požiadavkou lojality pri rozhodovaní a konaní¹². V prípade zástupcov sa uplatní právna norma Občianskeho zákonníka „*Zastupovať iného nemôže ten [...] záujmy ktorého sú v rozpore so záujmami zastúpeného*“.

3.1.1 Pôsobnosť štatutárneho orgánu – riadiť (pojem „obchodné vedenie“)

Obchodný zákonník oprávnenie štatutárnych orgánov nad rámec ich vymedzenia v Občianskom zákonníku dopĺňa pri jednotlivých druhoch obchodných spoločností a družstva o pôsobnosť v otázke tvorby vôle spoločnosti.

¹² Lojalita člena orgánu je v návrhu úpravy právnických osôb obsiahnutá v § 18. K interpretácii *de lege lata* podrobne DURACÍNSKÁ, J. *Povinnosť lojality (fiduciárne povinnosti) spoločníkov kapitálových spoločností*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020.

Táto pôsobnosť sa označuje ako „obchodné vedenie“ obchodnej spoločnosti a má väzbu na rozhodovanie v otázkach riadenia podniku spoločnosti (družstva).

Obchodné vedenie je pojmom súvisiacim s celkovým modelom riadenia a kontroly obchodnej spoločnosti, nemá a nemôže mať jednotnú „fázónu“, pretože závisí od rozsahu podnikateľskej činnosti, a teda veľkosti podniku a právnej formy obchodnej spoločnosti a jej „dopracovania“ autonómnou úpravou v základných korporlačných dokumentoch.

Pod obchodným vedením rozumieme riadenie obchodnej spoločnosti a rozhodovanie o všetkých jej záležitostiach s intrakorporlačnými účinkami. Vo vzťahoch k tretím osobám sa závery z týchto rozhodnutí prejavujú v konaní štatutárnych osôb alebo zástupcov spoločnosti. V tomto duchu charakterizoval aj Najvyšší súd SR obchodné vedenie ako „rozhodovanie akéhokoľvek druhu o veciach konkrétnej spoločnosti okrem vystupovania navonok v postavení štatutárneho orgánu“¹³.

Obchodný zákonník používa tento pojem pri verejnej obchodnej spoločnosti, pri komanditnej spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným, avšak obsah tohto pojmu nevymedzuje. Je skutočnosťou, že Obchodný zákonník používa rôzne pojmy na vymedzenie pôsobnosti štatutárneho orgánu akciovej spoločnosti, jednoduchej spoločnosti na akcie, spoločnosti s ručením obmedzeným a družstva. V súvislosti s predstavenstvom zákon vymedzuje kompetencie riadiť a rozhodovať, naopak v spoločnosti s ručením obmedzeným pôsobnosť rozhodovať je viazaná na obchodné vedenie a len z oprávnenia valného zhromaždenia atrahovať si rozhodovacie právomocí aj iných orgánov je zreteľné, že množina rozhodovacích kompetencií je členitejšia, a nie je adekvátne ju vnímať ako binárnu.

¹³ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 1. 12. 2015, sp. zn. 1 Sža 27/2015 4, pre porovnanie Najvyšší súd ČR vymedzoval obchodné vedenie ako „řízení společnosti, tj. zejména organizování a řízení její podnikatelské činnosti, včetně rozhodování o podnikatelských záměrech“. Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 479/2003, R 80/2005. V súčasnosti je toto vymedzenie prekonané rozsudkom Najvyššieho súdu ČR zo dňa 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Čdo 1993/2019, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 24/2020 s právnou vetou: „Obchodním vedením akciové společnosti je organizování a řízení její běžné podnikatelské činnosti, zejména rozhodování o provozu podniku (závodu) společnosti a s tím souvisejících vnitřních záležitostech společnosti, a to bez ohledu na to, zda je vykonává samo představenstvo společnosti či samostatně představenstvem pověřený člen představenstva anebo třetí osoba.“

V dôsledku toho, že Obchodný zákonník neobsahuje (ani obsahovať nemôže) jasné vymedzenie pojmu „obchodné vedenie spoločnosti“, nie je možné určiť presný zákonný výpočet toho, ktoré rozhodnutia spadajú pod predmet obchodného vedenia obchodnej spoločnosti. Vzhľadom na to sa musia sudy vo svojich rozhodnutiach v rámci sporových konaní vysporiadať s touto zámernou medzerou v práve. Najvyšší súd SR v súlade s používaním pojmu „obchodné vedenie spoločnosti“ Obchodným zákonníkom vysvetľuje obchodné vedenie ako: „*Vnútornú pôsobnosť konateľov. Jedná sa o rozhodovanie všetkých otázok, ktoré majú vplyv na riadenie a chod spoločnosti, teda vrátane rozhodovania o obchodnej, personálnej, mzdovej, ekonomickej, účtovnej, technickej a podnikateľskej stratégii; ako aj rozhodovanie o schvaľovaní a vydávaní vnútorných firemných smerníc, okrem otázok, ktorých rozhodovanie je zverené spoločenskou zmluvou (zakladateľskou listinou) alebo je vyhradené stanovami alebo rozhodnutím najvyššiemu orgánu spoločnosti, teda valnému zhromaždeniu spoločnosti. Obchodné vedenie je ťažiskom kompetencií konateľov ako štatutárnych orgánov spoločnosti. Rozhodnutia konateľov spoločnosti tvoria základ pre právne úkony urobené obchodnou spoločnosťou voči tretím osobám a majú zásadný vplyv na fungovanie spoločnosti. Pre platnosť týchto úkonov, týkajúcich sa obchodného vedenia spoločnosti, zákon vyžaduje súhlas väčšiny konateľov práve z dôvodu zásadných následkov a vplyvu, aké majú tieto právne úkony na chod spoločnosti.*“ V predmetnom rozhodnutí o organizačnej zmene ako rozhodnutie o obchodnom vedení spoločnosti dospel Najvyšší súd SR k právnenému záveru, že v spoločnosti *de facto* dochádzalo k hromadnému prepúšťaniu aj napriek tomu, že neboli naplnené zákonné predpoklady hromadného prepúšťania podľa § 73 ods. 2 Zákonníka práce. Najvyšší súd SR v prejedávanej veci konštatoval, že je nepochybné, že došlo k organizačným zmenám na rôznych úrovniach a tieto zmeny sa týkali vnútorného vedenia, pričom rozhodnutie o organizačných zmenách je rozhodnutím spadajúcim do obchodného vedenia spoločnosti s ručením obmedzeným a vzhľadom na to malo byť prijaté súhlasom väčšiny konateľov. Najvyšší súd SR tak potvrdil rozsudok okresného súdu, ktorým okresný súd vyhovel žalobe žalobcu o nenaplnení hmotnoprávnej podmienky výpovede danej z organizačných dôvodov, v dôsledku čoho nemohli byť vyvolané následky vo forme platnej výpovede.¹⁴

¹⁴ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. 5. 2020, sp. zn. 4Cdo/60/2019.

Ústavný súd SR vzhľadom na podanú sťažnosť sťažovateľky (žalovanej) predmetný rozsudok Najvyššieho súdu SR zrušil a vrátil Najvyššiemu súdu SR na ďalšie konanie. Ústavný súd SR vyhodnotil vyššie uvedený právny záver Najvyššieho súdu SR za nesprávny, a to až v intenciách jeho ústavnej neudržateľnosti z dôvodu zásadne nesprávneho právneho východiska a z toho vyplývajúcich konzekvencií právneho posúdenia veci. Ústavný súd vo svojom náleze odôvodňuje svoje tvrdenie tým, že Obchodný zákonník nie je k Zákonníku práce¹⁵ vo vzťahu subsidiarity (pozri aj výklad § 1), a preto je nesprávne použitie ustanovenia § 134 Obchodného zákonníka na posúdenie hmotnoprávnej podmienky platnosti výpovede z pracovného pomeru. Podľa Ústavného sudu SR: „*Nie je totiž možné posudzovať ochranu zamestnanca prostredníctvom obchodnoprávneho inštitútu, ktorý má slúžiť na úplne odlišný účel, ktorým je ochrana spoločnosti s ručením obmedzeným smerom dovnútra, teda (v zásade) jej spoločníkov pred jej konateľmi.*“ Ďalej sa vo svojom náleze Ústavný súd SR odvoláva na právnu teóriu: „... *rozhodnutie o organizačnej zmene, ktoré má za následok nadbytočnosť zamestnanca, prijíma za zamestnávateľa ten, kto je oprávnený v mene a za zamestnávateľa uskutočňovať právne úkony bez akejkoľvek spätosti s prijímaním tohto rozhodnutia v rámci obchodného vedenia spoločnosti.*“¹⁶

V kontexte uvedených argumentačných línií vnímame zásadnú odlišnosť záverov NS SR a ÚS SR v odpovedi na otázku V koho prospech? Argumentácia ústavného súdu na túto otázku dáva podľa nášho názoru korektnú odpoveď, je to spoločnosť samotná a jej spoločníci, ktorých ochrana je premietnutá do požiadavky kolektívneho rozhodovania o obchodnom vedení. Riadenie a rozhodovanie je podkladom pre právne úkony, ktoré sa majú realizovať na základe ich výsledkov spôsobom ustanoveným zákonom, v tomto prípade nielen Obchodného zákonníka, ale aj Zákonníka práce. Účinky vo vzťahu k tretím osobám nie sú závislé od dodržania vnútorných procesov a pravidiel rozhodovania, ale od súladu prejavu vôle so spôsobom zapísaným v obchodnom registri. Vnútorne nastavený systém rozhodovania a riadenia sa v prípade porušenia týchto pravidiel viaže k povinnosti členov orgánov spoločnosti nahradiť škodu spôsobenú spoločnosti, a nie tretím osobám. Rozhodnutia štatutárnych orgánov môžu byť výnimočne

¹⁵ Zákon č. 311/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov.

¹⁶ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. IV. ÚS 512/2020.

posudzované prostredníctvom žaloby na vyhlásenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia¹⁷ v situácii, keď štatutárny orgán na základe poverenia valného zhromaždenia rozhoduje v otázke zvýšenia základného imania akciovej spoločnosti, *a contrario* potom platí, že iné rozhodnutia štatutárneho orgánu nie sú súdom preskúmateľné podľa osobitnej úpravy a aplikovala by sa pri nich všeobecná úprava civilného sporového poriadku.

3.1.2 Tvorba a prejav vôle – zaväzovanie spoločnosti

Len vo vyššie uvedenom kontexte je interpretovateľná právna norma o tom, že prejav vôle právnickej osoby bude právne relevantný vždy, kým sa neprekročí pôsobnosť štatutárneho orgánu konať v mene podnikateľa, ktorú zákon tomuto orgánu zveruje ako priamemu vykonávateľovi vôle právnickej osoby v okruhu spôsobilosti tejto právnickej osoby nadobúdať svojimi úkonmi pre seba práva a povinnosti, t. j. kým sa neprekročia zákonné obmedzenia spôsobilosti na právne úkony danej právnickej osoby.

Normu, ktorá je vyjadrená vo vzťahu k „*pôsobnosti štatutárneho orgánu konať v mene podnikateľa*“, nie je možné interpretovať a aplikovať oddelene od normy určujúcej „*spôsobilosť na právne úkony podnikateľa*“, keďže ide o dva prejavy tej istej podstaty. Právnická osoba – obchodná spoločnosť nevie navonok prejaviť svoju spôsobilosť na právne úkony vo všetkých veciach inak, ako konaním štatutárneho orgánu¹⁸. V tomto zmysle je oprávnenie štatutárneho orgánu v medziach spôsobilosti právnickej osoby neobmedzené a inak ako zákonom neobmedziteľné.

Obchodný zákonník zároveň vo vzťahu k tvorbe vôle obchodnej spoločnosti ako právnickej osoby a jej prejavu navonok dopĺňa pravidlo, že spoločnosť nebude zaväzovať právny úkon, ktorým štatutárny orgán prekročil svoju pôsobnosť *zákonom obmedzenú*, teda nie stanovami, spoločenskou zmluvou apod., ale zákonom, pod ktorú skupinu subsumujeme predovšetkým záležitosti korporačných transakcií typu fúzie bez rozhodnutia valného zhromaždenia, a to s ohľadom na publicitu dokumentov s týmito procesmi

¹⁷ Ustanovenia OBZ § 131, § 183 v nadväznosti na § 137d CSP (Civilný sporový poriadok, zákon č. 160/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov).

¹⁸ S výnimkami niektorých rozhodnutí najvyšších orgánov spoločností, t. j. pri niektorých uzneseniach valných zhromaždení – napr. pri schválení zmluvy o výkone funkcie, § 66 OBZ.

spojenými a prepojenosť obligáčnych a statusových prvkov v týchto transakciách. Pri ostatných obmedzeniach sme toho názoru, že právny následok neplatnosti, resp. neúčinnosti by mal byť v zákone výslovne ustanovený, tak ako je to v prípadoch niektorých osobitných zákonov – napr. zákon o nakladaní s majetkom verejnoprávných inštitúcií.

V praxi sa ako problematickejšia javí interpretácia druhej časti relevantnej právnej normy „okrem prípadu, v ktorom sa prekročila pôsobnosť štatutárneho orgánu, ktorú tomuto orgánu zákon umožňuje zveriť“. Sme toho názoru, že pod túto normu sa môže subsumovať pôsobnosť, ktorú štatutárny orgán – v špecifických vzťahoch medzi orgánmi podnikateľa (spoločnosti) pri tvorbe vôle podnikateľa – nemá, ale môže ju získať, teda *zákon dovoľuje* rozšírenie pôsobnosti v tomto kontexte tvorby vôle, napr. intervenčný nákup vlastných akcií. Nedodržanie postupu sa však v tomto prípade neprejaví v neplatnosti právneho úkonu s ohľadom na osobitnú úpravu, ktorá vytvára fikciu platnosti právneho úkonu.

3.1.3 Spôsob konania a obmedzenie konať v mene / za podnikateľa a jeho účinky

Na takto vymedzenú pôsobnosť štatutárneho orgánu aj pri tvorbe vôle právnickej osoby – obchodnej spoločnosti nadväzuje – v plnej zhode so všeobecnou úpravou v Občianskom zákonníku – právna norma ustanovujúca, že obmedzenie oprávnenia štatutárneho orgánu konať v mene podnikateľa nie je účinné navonok, a to ani v prípade zverejnenia tohto obmedzenia.

Zverejnenie obmedzenia sa môže uskutočniť buď prostredníctvom zapísanej skutočnosti alebo uložením listiny do zbierky listín a následne zverejnenie týchto skutočností v Obchodnom vestníku. Explicitná právna úprava preferuje zákaz obmedzení štatutárnych orgánov v konaniach navonok pred účinkami materiálnej publicity. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že do 31. decembra 2001 pôsobili proti sebe dva rovnako významné princípy, princíp neobmedzeného konania štatutárnych orgánov a princíp publicity bez normatívnej hierarchie.

Od 1. októbra 2020 bol posilnený princíp právnej istoty tým, že sa obmedzenia štatutárneho orgánu podnikateľa, ktorý sa zapisuje do obchodného

registra, do obchodného registra ani nezapisujú. Vykonanie tohto príkazu sa realizuje prostredníctvom prechodných ustanovení¹⁹.

Obchodná spoločnosť zaviazaná z úkonu vykonaného štatutárnym orgánom, ktorý bol vykonaný v rozpore s internými pokynmi, bude mať právo na náhradu škody od štatutárneho orgánu (jeho člena/členov), prípadne zmluvnej pokuty, prepadnutie zábezpeky apod. v závislosti od ustanovení zmluvy o výkone funkcie. Nároky voči druhému účastníkovi právneho vzťahu, s ktorým štatutárny orgán konal, budú závisieť od skutkových okolností prípadu. Jednoznačnosť v konaniach štatutárneho orgánu a požiadavka právnej istoty vo vzťahoch so štatutárnym orgánom (jeho členom) je zásadnou požiadavkou únijnej úpravy princípu publicity a jej premietnutia do národných úprav členských štátov EÚ. Nie je možné zo všeobecnej zásady *neminem laedere* odvodiť všeobecnú povinnosť konajúcich strán, aby prezerali zakladateľské dokumenty obchodných spoločností uložených v zbierkach listín obchodného registra. Skutkové okolnosti prípadu však zároveň môžu viesť k uplatneniu zodpovednosti za škodu za porušenie povinnosti nespôsobovať škodu inému.

Štatutárny orgán podnikateľa môže byť individuálny alebo kolektívny, a to tak pri tvorbe vôle spoločnosti (rozhodovanie), ako aj pri prejave tejto vôle navonok (konanie). Určenie spôsobu konania musí byť jednoznačné, a to aj v prípade, že vyplýva z podstaty veci (napr. zápis samostatného konania pri jedinom konateľovi). Zápisu schopný spôsob konania v mene zapísanej osoby je buď „*konanie samostatné*“ alebo „*konanie spoločné dvoch*“, príp. troch konateľov, členov predstavenstva apod., resp. ich kombinácia – napríklad predseda predstavenstva a člen predstavenstva. Nepovažujeme za *lege artis* určenie spôsobu konania, pri ktorom je vymedzená určitá čiastka v eurách

¹⁹ § 768s OBZ: „Fyzické osoby oprávnené konať v mene zapísanej osoby, ktorá má v obchodnom registri zapísané obmedzenie štatutárneho orgánu konať za právnickú osobu podľa predpisov účinných do 30. septembra 2020, sú povinné zosúladiť zápis v obchodnom registri s týmto zákonom pri podaní najbližšieho návrhu na zápis zmeny zapísaných údajov, najneskôr však do 30. septembra 2021 (ods. 12). Ak najbližším návrhom na zápis zmeny zapísaných údajov podľa odseku 12 nedôjde k zosúladeniu zápisu spôsobom podľa odseku 12, registrový súd vyzve navrhovateľa na odstránenie nedostatkov v lehote 15 dní od doručenia výzvy s poučením o následkoch neodstránenia nedostatkov. Márne uplynutie lehoty podľa predchádzajúcej vety má za následok, že súd na návrh nepribliada. Konanie podľa predchádzajúcej vety sa považuje za konanie zastavené pre nedostatok právomoci (ods. 13).“

ako limit pre konanie jedného člena štatutárneho orgánu, resp. vymedzenie istých úkonov (nakladanie s nehnuteľnosťami) a to pre ich nedostatočnú jednoznačnosť.

Pod konaním rozumieme vykonávanie právnych úkonov formálnych aj neformálnych vo všetkých veciach. Nie je preto vhodné uvádzať pojmy „zastupovanie“ a „podpisovanie za spoločnosť“, a to pre nepresnosť pri vyjadrení priameho konania obchodnej spoločnosti ako právnickej osoby. Uvedené pojmy sú adekvátne pri nepriamom konaní, tak sú aj zákonom vyjadrené pri prokúre, aj keď samotný zákonodarca tieto pojmy používa *promiscue*²⁰.

Určenie spôsobu konania v mene spoločnosti nie je totožné s obmedzením oprávnenia konať v mene spoločnosti so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami. Korektné odlišovanie týchto pojmov bude určovať aj aplikáciu právnej normy o nezapisovaní obmedzení štatutárneho orgánu protokolovaného podnikateľa do obchodného registra. Uvedené odlišovanie nadobúda osobitne význam aj v súvislosti s odstraňovaním nekorektných zápisov v obchodnom registri (t. j. zapísané obmedzenia štatutárneho orgánu konať „za“ právnickú osobu) podľa prechodných ustanovení, ktoré mali vykonať fyzické osoby oprávnené konať v mene právnickej osoby pri podaní najbližšieho návrhu, najneskôr do 30. septembra 2021. Právnym následkom nerešpektovania príkazu právnej normy je, že po uplynutí lehoty 15 dní v osobitnej výzve súdu doručenej spoločnosti sa na návrh spoločnosti na (inú) zmenu navrhovanú na zápis zmeny zapísaných údajov nebude prihliadať a konanie sa bude považovať za zastavené pre nedostatok právomoci. Fyzické osoby oprávnené konať v mene zapísanej osoby budú môcť byť sankcionované za nepodanie relevantného návrhu na zápis do obchodného registra poriadkovou pokutou do výšky 3 331 €. Skutočnosť, ktorých sa budú dovolávať tretie osoby prostredníctvom návrhov alebo podnetov na registrový súd, bude registrový súd môcť riešiť podľa pravidiel jednotlivých druhov konaní v civilnom mimosporovom konaní.²¹

²⁰ Napr. § 768s ods. 12 OBZ. K problematike zastúpenia v kombinácii s oprávnením štatutárneho orgánu podrobne BEJČEK, J., KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J. Soudně nezákonné „zákonné zastoupení“, aneb Curia locuta, causa finita? *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 2, s. 31–39.

²¹ K podrobnostiam týchto druhov konaní MAŠUROVÁ, A. PATAKYOVÁ, M. *Obchodný register: právo-teoretické a aplikačné problémy*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019.

4 Záver

V príspevku vymedzené problematické inštitúty z práva obchodných spoločností sú (nie prekvapivo) predmetom rekodifikácie súkromného práva a práva obchodných spoločností. Zverejnený legislatívny návrh²² predznačuje viaceré koncepčné zmeny paradigmatického charakteru, materiálneho i formálneho (terminologického) rázu. V doteraz uskutočnených odborných diskusiách sa potvrdila závažnosť právnej úpravy právnických osôb všeobecne, aj spolkov ako združení osôb, čoby normatívneho základu pre obchodné spoločnosti – napríklad v otázke zakázanosti právnickej osoby, možnosti odchylenia sa od úpravy právnických osôb, nedostatkov rozhodnutí orgánov združenia, konania volených členov orgánov lojálne a svedomito apod. Zásadným spôsobom sa navrhuje zmeniť vymedzenie štatutárneho orgánu: *Pri právnych úkonoch vo všetkých veciach zastupujú právnickú osobu tí, ktorí sú na to ako členovia orgánu oprávnení zakladateľským úkonom alebo zákonom (štatutárny orgán)*. Koncepčne premysleným a legislatívne kvalitne spracovaným podkladom sa bude môcť predísť tej vysokej miere právnej neistoty, ktorá sa v aplikačnej praxi vyskytuje v súčasnosti. Otvorenosť odbornej diskusie dáva vhodný priestor na aktívnu participáciu záujemcov nielen z radov akademickej obce, ak sa tento priestor využije a racionálne argumenty budú vypočítané, pozitívna zmena je očakávateľná.

²² <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>